

VILNIAUS UNIVERSITETO CENTRINĖS AKADEMINĖS ETIKOS KOMISIJOS SPRENDIMAS

2021 m. rugsėjo 15 d. Nr. (1.14 E) 15900-KT-120
Vilnius

Dėl 2021 m. balandžio 7 d. L. K. ir G. M. prašymo įvertinti prof. V. V. veiksmus

Centrinė akademinės etikos komisija (toliau – Komisija) gavo 2021 m. balandžio 7 d. L. K. ir jos dukters G. M. (toliau – Pareiškėjos) kreipimąsi su prašymu įvertinti Fizikos fakulteto prof. V. V. veiksmus akademinės etikos požiūriu (toliau – Pareiškimas). Pareiškime Pareiškėjos nurodo, kad 2021 m. balandžio 1 d. vykusio Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro organizuojamo ES jaunųjų mokslininkų konkurso metu šio konkurso komisijos pirmininkas prof. V. V. nepagarbiai elgėsi su savo konkurso darbą pristaciausia moksleive G. M. Pareiškime minima, kad profesorius mokinei adresavo komentarus, susijusius su jos asmenybe, o ne atliktu darbu (pasiūlė „eiti pasiklausti pas mamą, pasiklausti kokioje temperatūroje laikoma mėsa“, darbą vadino „laiko švaistymu“, lakstymu po parduotuves), nutraukdavo jos atsakymus į klausimus, juokėsi, uždavinėjo tiesiogiai su darbu nesusijusius klausimus, bendravo pakeltu tonu ir mostaguodamas rankomis, taip pat pertraukinėjo kitus konkurso komisijos narius, su moksleive, priešingai, besielgusius etiškai. Pareiškėjų nuomone, tokiais veiksmais profesorius diskriminavo moksleivę G. M. lyties ir amžiaus pagrindu, demonstravo išankstinį neobjektyvų nusistatymą jos atžvilgiu, kas lėmė didelius neigiamus moksleivės išgyvenimus. Pareiškėjos prašo Komisijos pripažinti, kad prof. V. V. aprašytais veiksmais padarė šiurkštų Akademinės etikos kodekso pažeidimą bei taikyti atsakomybę.

Komisija susipažino su Pareiškėjų ir prof. V. V. paaiškinimais, ES jaunųjų mokslininkų konkurso komisijos narių paaiškinimais, kitais susijusiais dokumentais, išklausė šalis gyvai ir Pareiškimą nagrinėjo 2021 m. gegužės 5 d., gegužės 20 d., birželio 2 d., rugsėjo 8 d. posėdžiuose ir rugsėjo 8-15 d. vykusio elektroninio posėdžio metu. Pareiškėja L. K. Komisijos posėdžio metu pakartojo Pareiškime jau iš esmės atskleistas aplinkybes apie galimą akademinės etikos pažeidimą, nurodydama, kad prof. V. V. bendravimas su jos dukra konkurso metu buvo nemalonus ir tendencingas, G. M. buvo užsipulta, ją žodžiais ir kūno kalba stengtasi pažeminti kaip asmenybę. Pati G. M. Komisijai taip pat patvirtino Pareiškime aprašytus galimus akademinės etikos pažeidimus: konkurso metu jos atsakymai į komisijos narių klausimus buvo pertraukiami, prof. V. V. jos atliktą darbą vadino beprasmiu „bėgiojimu po parduotuves“, siūlė „pasitarti su mama“, juokėsi ir skėščiojo rankomis, neleido pateikti paaiškinimų ir diskutuoti. Tokiu elgesiu, pareiškėjos manymu, pažeminta ne tik ji, bet ir Universiteto bendruomenės nariai, kurie buvo konsultantais rengiant darbą. Konkurse pristatytą darbą pareiškėja padedant konsultantams rengė pusantrų metų, jis buvo gerai įvertintas, pateko į paskutinį konkurso etapą. Pareiškėja paaiškino, kad įprastai moka priimti kritiką, tačiau prof. V. V. pastabos buvo skirtos ne tik darbui, bet ir jai asmeniškai, išsakytos nemandagiu tonu, dėl ko ji jaudinosi, nusivylė tokiu profesoriaus elgesiu ir pačiu konkursu. G. M. pažymėjo, kad jokių pastabų atskirai jos darbui po pirmojo konkurso etapo pasakyta nebuvo, o į bendras visiems dalyviams pateiktas pastabas buvo atsižvelgta.

Prof. V. V. Komisijai išdėstė nuomonę, kad Pareiškimas yra nepagrįstas ir nulemtas emocijų dėl nesėkmingo pareiškėjos G. M. pasirodymo finaliniame konkurso etape. Skunde minimi profesoriaus komentarai, jo teigimu, ištraukti iš konteksto, pateikti ne tokia forma ir žodžiais, kaip kad buvo iš tikrųjų. Prof. V. V. nesutiko su skunde pateiktais argumentais dėl galimo G. M. žeminimo

ar diskriminavimo lyties ar amžiaus pagrindu: jo teigimu, su visais konkurso dalyviais bendrauta vienodai nei vieno neišskiriant, tarp laimėtojų buvo ir merginų, ir jaunesnių nei pareiškėja dalyvių. Profesorius paaiškino, kad kai kuriuos jo komentarus galėjo nulemti abejonės dėl darbo originalumo ir moksleivę konsultavusių asmenų veiklos kokybės, tačiau jie nebuvo išdėstyti neetiška forma. Profesorius patvirtino kelis kartus nutraukęs moksleivę, tačiau tą daręs tik kai ji atsakinėjo ne konkrečiai į komisijos užduotus klausimus. Profesorius neneigė pasakęs Pareiškime nurodytas frazes, tačiau jos buvo ištrauktos iš konteksto, jos nebuvo pasakytos siekiant pažeminti.

Pareiškimo nagrinėjimo eigoje Komisija susipažino su 2021 m. birželio 4 d. Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus sprendimu Nr. (21)SN-60)SP-18 (toliau – Kontrolieriaus tarnybos sprendimas), kuriame be kita ko buvo nagrinėjami ir Pareiškime aprašyti prof. V. V. pasisakymai ES jaunųjų mokslininkų konkurso metu. Kontrolieriaus tarnybos sprendime konstatuota, kad „vertinant visumą aplinkybių, Komisijos pirmininko (*prof. V. V. – Komisijos past.*) pasakytas pastabas, komentarus Pareiškėjai (*G. M. – Komisijos past.*), konstatuotina, kad toks pirmininko elgesys turi priekabiavimo dėl amžiaus požymių, dėl kurio buvo įžeistas jos orumas, sukurta priešiška, žeminanti, įžeidžianti aplinka. Šiuo atveju diskriminacija, kuri pasireiškė priekabiavimu dėl amžiaus, pripažįstama pagal Pareiškėjai sukeltas neigiamas pasekmes bei įvertinus skundžiamus Komisijos pirmininko veiksmus turinio bei išraiškos būdo prasme, kurie pagal visuomenėje pripažintas elgesio normas neturėtų būti atliekami“. Kontrolieriaus tarnybos sprendime taip pat konstatuojama prof. V. V. veiksmuose buvus diskriminacijos lyties požiūriu požymių, kadangi sprendime fiksuota, kad prof. V. V. pasisakymai atspindi „stereotipinių vaidmenų moterims priskyrimą dalykinio bendravimo su Pareiškėja metu, tai yra konkurse vertinant jaunosios mokslininkės darbo rezultatus“, panašios išvados padarytos išanalizavus kai kuriuos kitus prof. V. V. teiginius.

Atsižvelgdama į anksčiau išdėstyta, Komisija pažymi:

1. Komisija savo veikloje vadovaujasi Vilniaus universiteto senato patvirtintais Vilniaus universiteto centrinės akademinės etikos komisijos nuostatais (aktuali redakcija patvirtinta Vilniaus universiteto senato 2020 m. spalio 21 d. nutarimu Nr. SPN-55) (toliau – Komisijos nuostatai). Komisijos nuostatai aprašo Komisijos vykdomų procedūrų eigą, galimus priimti sprendimus bei kompetenciją. Kompetencija yra aprašyta Komisijos nuostatų III skyriuje (13 – 17 p.), o svarbiausia iš jame nurodytų Komisijos priedermių – nagrinėti skundus ir pareiškimus dėl galimų akademinės etikos pažeidimų bei konstatuoti juos ar jų nebuvimą. Komisija negali priimti sprendimų klausimais, neįeinančiais į jos kompetenciją bei dėl jų pasisakyti iš esmės. Dėl šios priežasties Komisija neturi kompetencijos „taikyti atsakomybę“ prof. V. V. atžvilgiu, kaip kad prašo Pareiškėjos, ir toliau sprendime pasisakys tik dėl galimų akademinės etikos pažeidimų bei kitais Komisijos nuostatuose Komisijos kompetencijai priskirtais klausimais.

2. Svarbiausios akademinės etikos nuostatos, kurių laikosi ir kurias puoselėja Vilniaus universitetas yra apibrėžtos Vilniaus universiteto akademinės etikos kodekse (aktuali redakcija patvirtinta Vilniaus universiteto senato 2020 m. spalio 21 d. nutarimu Nr. SPN-54) (toliau – Akademinės etikos kodeksas). Akademinės etikos kodekso 1 straipsnyje nurodyta, kad „Kodeksas taikomas visiems vadovaujantis Statutu akademinėi bendruomenei priskiriamiems asmenims ir Universiteto valdymo organų nariams (toliau kartu vadinami bendruomenės nariais). Bendruomenės nariai privalo laikytis aukščiausių etikos standartų veikdami **Universitete ir už jo ribų** (*Čia ir toliau – Komisijos paryškinta*). Kodeksas taikomas ir tais atvejais, kai bendruomenės nariai savarankiškai teikia intelektines paslaugas tretiesiems asmenims, **jei šios paslaugos ir nėra tiesiogiai susijusios su Universiteto veikla**“. Akademinės etikos kodekso 2 straipsnyje nurodyta, kad „Universitete vadovaujamosi studijų ir mokslo proceso skaidrumo, akademinio sąžiningumo, lygybės, **nediskriminavimo**, teisingumo, intelektinės nuosavybės apsaugos, nekaltumo prezumpcijos ir kitais Statute įtvirtintais bei visuotinai pripažįstamais principais“. Vertinant cituotas Akademinės etikos kodekso nuostatas sistemiškai pažymėtina, kad kiekvienas Universiteto bendruomenės narys, tiek veikdamas Universitete, tiek už jo ribų privalo laikytis ne tik Akademinės etikos kodekse išdėstytų

taisyklių, bet taip pat ir bendrųjų akademinės etikos standartų bei principų. Šios nuostatos itin aktualios tais atvejais, kai Universiteto bendruomenės narys, net ir veikdamas ne Universitete ir net nebūtinai veikdamas tiesiogiai su jo veikla Universitete susijusioje srityje, yra pristatomas kaip Universiteto mokslininkas ar yra kitaip aiškiai siejamas su Universitetu. Tokiomis aplinkybėmis veikdamas neetiškai asmuo ne tik paneigia Universiteto skatinamas ir viešai pripažįstamas vertybes, etikos standartus, bet ir daro žalą tiek savo kaip Universiteto bendruomenės nario vardui, tiek ir Universiteto reputacijai.

3. Komisija pripažįsta, kad nagrinėjamo atvejo tyrimą iš esmės apsunkina tai, kad nebuvo daromas ir/ar išsaugotas konkurso, kurio metu nutiko šiame sprendime aprašomi įvykiai, garso ir/ar vaizdo įrašas. Dėl šios priežasties sprendimą Komisija turi priimti vadovaudamasi ginčo dėl akademinės etikos šalių ir kitų asmenų (šiuo atveju – Konkurso komisijos narių) išdėstytomis pozicijomis, kompetentingų valstybės institucijų sprendimais. Nepaisant to, kad ginčo dėl akademinės etikos šalys nagrinėjamą situaciją pateikia kiek skirtingai, neginčytina ir nei vienos iš šalių nepaneigta yra tai, kad konkrečios Pareiškėjų Pareiškime nurodytos frazės (pavyzdžiui, pasiūlymas pasitarti su mama, pasirinkto darbo metodo įvardinimas beprasmiu bėgiojimu po parduotuvės ar laiko gaišimu) viename ar kitame kontekste moksleivės G. M. atžvilgiu buvo išsakytos. Pažymėtina, kad toks bendravimo ir kritikos pateikimo būdas Komisijos manymu yra nepriimtinas ir netoleruotinas, o prof. V. V., būdamas patyręs ilgametis Universiteto bendruomenės narys, turėjo pasirinkti mandagesnį kritikos ir pastabų išsakymo būdą ir formą, kuri jokiame kontekste negalėtų būti suprantama kaip užgauli, savo pastabas sieti tiesiogiai su aptariamo darbo turiniu. Šiame kontekste papildomai pabrėžtina, kad aptariamam atveju prof. V. V. bendravo su moksleive, t. y., amžiumi, statusu ir dalykine patirtimi jam nusileidžiančiu asmeniu, kas dar labiau suponuoja profesoriaus, kaip labiau patyrusio ir gerai Universiteto vertybes išmanančio asmens pareigą pasirinkti tinkamą ir neužgaulų bendravimo, pastabų išsakymo modelį, akcentuojant darbo dalykinę, turinio pusę, o ne jo autorės amžių ar asmenybės bruožus. Apibendrinant, įvertinus šioje pastraipoje minimus šaltinius ir aplinkybes, konstatuotina, kad prof. V. V. savo veiksmais pažeidė Akademinės etikos kodekso 1 punkte įtvirtintą aukščiausių etikos standartų laikymosi veikiant už Universiteto ribų bei teikiant paslaugas tiesiogiai nesusijusias su Universiteto veikla principą bei padarė akademinės etikos pažeidimą.

4. Pareiškėjos savo Pareiškime prašo pripažinti, kad prof. V. V. šiurkščiai pažeidė akademinę etiką. Komisija pažymi, kad šiurkštus akademinės etikos pažeidimas įprastai konstatuojamas tik pažeidėjui savo veiksmais esmingai šiurkščiai pažeidus Universitete ginamas akademinės etikos vertybes. Konstatavus šiurkštų akademinės etikos pažeidimą kyla ir pačios sunkiausios pasekmės, todėl tokio pažeidimo konstatavimas reikalauja aiškaus, išsamaus ir abejonių nekeliančio pagrindimo. Įvertinusi Pareiškėjų ir prof. V.V. pateiktą nuomonę, kitus turimus įrodymus, Komisija konstatuoja, kad nagrinėjamoje situacijoje konstatuoti šiurkštų akademinės etikos pažeidimą nėra pagrindo. Komisija pažymi, kad nagrinėjamo atveju padarytas akademinės etikos pažeidimas didele dalimi įvyko dėl ginčo šalių asmeninių savybių, elgesio būdo skirtumų, skirtingo konteksto supratimo ir netinkamo, nepakankamai mandagaus ir pagarbaus prof. V. V. bendravimo su moksleive G. M. būdo pasirinkimo.

5. Komisija atkreipia dėmesį, kad vadovaujantis Komisijos nuostatų 39 punktu, Komisijos nuasmeninti sprendimai (ar jų santraukos ir apibendrinimai) skelbiami Universiteto interneto svetainėje. Komisija paaiškina, kad tokiu būdu siekiama aiškiau apibrėžti Universitete taikomus ir siekiamus etiško elgesio standartus, supažindinti Universiteto bendruomenę su netinkamo ir netoleruotino elgesio pavyzdžiais bei skatinti savo veikloje Universitete ir už jo ribų vadovautis Universitete įdiegtais ir puoselėjamaiais akademinės etikos principais, o diskusijose ar išsakant kritiką elgtis pagarbiai, mandagiai ir etiškai.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, vadovaudamasi Centrinės akademinės etikos komisijos nuostatų 14, 35.2 ir 39 punktais, Centrinė akademinės etikos komisija n u t a r i a

1. Konstatuoti, kad prof. V. V. savo veiksmais pažeidė Akademinės etikos kodekso 1 punkte įtvirtintą aukščiausių etikos standartų laikymosi veikiant už Universiteto ribų bei teikiant paslaugas tiesiogiai nesusijusias su Universiteto veikla principą bei padarė akademinės etikos pažeidimą.
2. Skelbti šį Komisijos sprendimą viešai.

Pirmininkė

prof. dr. Rita Šerpytė